

GOCE DELCHEV UNIVERSITY - STIP
FACULTY OF MEDICAL SCIENCES

International symposium at Faculty of
medical sciences

**CURRENT ACHIEVEMENTS AND
FUTURE PERSPECTIVES IN MEDICAL
AND BIOMEDICAL RESEARCH**

Етички кодекс на фармацевтите – Фармацевтска комора на Македонија

Проф.д-р Бистра Ангеловска
Претседател на Фармацевтска комора
на Македонија

Вовед

Етика и морал

Етика

- Најстра научна и филозофска дисциплина
- **Етиката** е наука за моралот и моралните норми или филозофија на моралот
- **Морал** – најчесто подразбира систем на непишани или пишани норми или правила на човековото однесување
- Моралот е одредена појава односно пракса во општествениот живот, а етиката е наука за моралот како општествен феномен.

Вовед

Етички развој

- Секој човек има предиспозиција за развој на моралноста како што е способноста самиот на себе да си постави норми до кои ќе се придржува и самиот да се казнува заради непочитување на истите
- Трае во текот на целиот живот под влијание на општеството, сопственото окружување (друштво, дружење во младоста и од пошироката заедница покасно)
- Потребни се одредени предуслови заедно со развојот на одредени психички функции.

Вовед

Применета етика, етика во пракса, етика на професија

- Се обидува **да пронајде начин** на кој може да се применат моралните вредности, норми и принципи при конкретни ситуации во одредени професии и **да формулира нормативи** во кои се кодифицирани нормите за правилно, праведно и добро постапување во тие професии.

Вовед

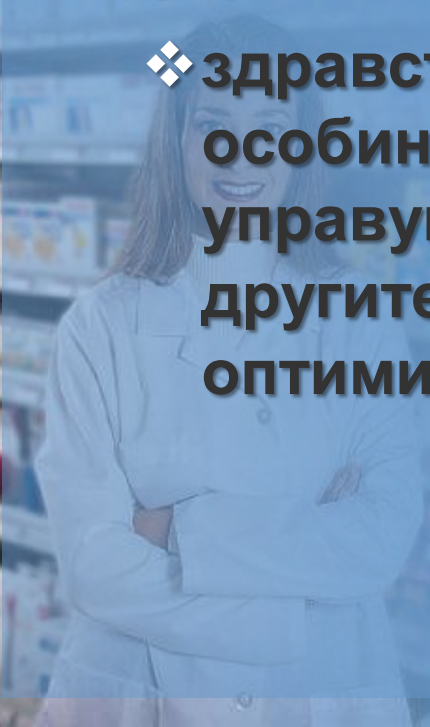

Вовед - историски преглед

- **Хамурабиевиот закон** (околу 2100 год. п.н.е.) - еден од најстарите документи во историјата:
 - прописи за лекарската и фармацевтската одговорност - предвидени казни за штетните последици од лекувањето.
- **Хипократова заклетва**, формулирана од Хипократ (околу 425 год. п.н.е.)
 - прва кодификација на начелата за лекарската и фармацевтската етика.
 - Хипократовата етика е индивидуалистичка - лекарот има обврски спрема болниот и спрема колегите.
- **Женевска формулација на Хипократовата заклетва , СЗО, Женева, 1948** – модификација на Хипократовата заклетва за современите потреби
- **Меѓународната фармацевтска асоцијација – FIP, 1997:**
 - **Етички кодекс за фармација** - модел за донесување на слични кодекси од страна на националните фармацевтски асоцијации членки на FIP.

Вовед – етички кодекс на фармацевтите во РМ

- Свкупност од принципи според кои фармацевтите се должни да постапуваат вршејќи ги своите стручно - професионални активности во фармацевтската практика.
- ❖ **Фармацевтската практика** ги потврдува фармацевтите како
 - ❖ **здравствени работници со знаења, вештини и особини за преземање на одговорноста за управување и употребување на лековите и другите медицинските производи со цел оптимизирање на исходите при лекувањето.**

Вовед – етички кодекс на фармацевтите во РМ

- Фармацевтската практика ги вклучува:
 - ✓ техничките аспекти на фармацевтските услуги,
 - ✓ подготовката на лековитите формулации,
 - ✓ снабдувањето со лекови и други медицински производи,
 - ✓ грижата ориентирана кон пациентот, како и обезбедувањето на информации и
 - ✓ управувањето на терапијата со лекови и други медицински производи.

Вовед – етички кодекс на фармацевтите во РМ

- **Со Етичкиот кодекс,** Фармацевтската комора на Македонија како професионална асоцијација на фармацевтите со високо образование ги промовира **принципите на професионалната етика** заради воспоставување на етичко однесување на фармацевтите при вршењето на работите на фармацевтската здравствена дејност.

Етички кодекс на фармацевтите во РМ

Структура на Кодексот

- **Девет принципи** - морални начела и вредности врз основа на кои се воспоставува етичкото однесување на фармацевтите и ги покриваат главните области на професионалното јадро на фармацевтите и фармацевтската дејност:
 - Цел - да ги постават стандардите на професионалното однесување на фармацевтите и да ги изразат нивните одговорности и професионални вредности како составен дел на фармацевтската професија.
 - Го одразуваат и поддржуваат развојот на професијата, практиката ориентирана кон пациентот земајќи ги во предвид правата и одговорностите на пациентите.
 - Упатуваат на должности кои подробно ги насочуваат фармацевтите во стандардите на професионалното однесување кои тие мора да ги прифатат и почитуваат при вршењето на својата професија како здравствени работници.

Етички кодекс на фармацевтите во РМ

Содржина на Кодексот

- Сите фармацевти треба да ја прифатат доктрината на секој принцип и да бидат одговорни за остварување на суштинските професионални вредности.
- Исклучок:
 - случаите кога поради причини надвор од стручно – професионалното однесување, принципите не можат да бидат директно релевантни за вообичаеното индивидуално фармацевтско работење

Етички кодекс на фармацевтите во РМ

Содржина на Кодексот

- **Принципите на Кодексот се однесуваат на сите фармацевти, независно од нивната улога, обем, ниво или место на работа:**
 - ✓ За оние кои стапуваат во професијата - основните морални обврски на фармацевтската грижа и служи како извор за учење и однесување.
 - ✓ За оние кои веќе припаѓаат на професијата - основа за одмерување на сопственото етичко однесување на фармацевтите и одмерување на однесувањето на своите колеги.
 - ✓ Насоки и за оние кои не припаѓаат на професијата, а може да влијаат на утврдувањето на минимум етичкото однесување на фармацевтите.
 - ✓ Препорака - работодавците да го имплементираат Кодексот во обуката на ново вработените и редовно да ги промовираат етичките аспекти на Кодексот.

1. ПРВ ПРИНЦИП: ЗДРАВЈЕТО И ДОБРОСОСТОЈБАТА НА ПАЦИЕНТОТ СЕ ПРВ ПРИОРИТЕТ НА ФАРМАЦЕВТОТ

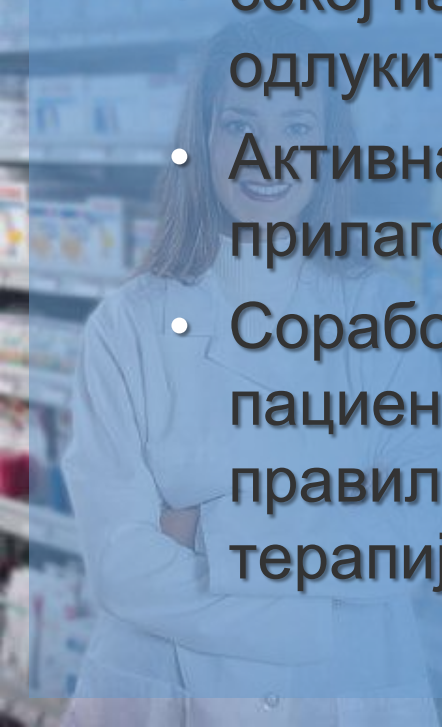
- Основен приоритет - **здравјето и добросостојбата на пациентите и граѓаните.**
- Должности на фармацевтот:
 - оптимални исходи за пациентите - основа на фармацевтската дејност,
 - Спречување на повреди и штети на пациентите и граѓаните,
 - Сочувство и грижа за пациентите,
 - Грижа ориентирана кон пациентите, мерки за заштита на добросостојбата на пациентите, посебно на децата и на другите ранливи групи,
 - Осигурува правилна употреба на издадените лекови/помагала – повратна информација дека пациентот го разбрал упатството.
 - Дополнителен напор за посебните категории на пациенти.

1. ПРВ ПРИНЦИП: ЗДРАВЈЕТО И ДОБРОСОСТОЈБАТА НА ПАЦИЕНТОТ СЕ ПРВ ПРИОРИТЕТ НА ФАРМАЦЕВТОТ

- Должности на фармацевтот:
 - Консултација со колегите и други здравствени работници, упатување на пациентот, заштита на неговите лични податоци
 - комерцијални интереси или други интереси – работодавец или друг давател на здравствени услуги.
 - Информација за ефикасноста на лекот заснована врз докази
 - Грешка во пропишувањето – консултација со лекарот, водење документација
 - пропишаниот лек може да биде предмет на злоупотреба и зависност - консултација со лекарот кој ја пропишал терапијата.

2. ВТОР ПРИНЦИП: ФАРМАЦЕВТОТ ГО ПОЧИТУВА САМООПРЕДЕЛУВАЊЕТО НА ПАЦИЕНТОТ, НЕГОВИТЕ ПРАВА, АВТОНОМНОСТА И СЛОБОДАТА НА ИЗБОР

- Пациентите и јавноста имаат право да бидат вклучени во дискусиите и одлуките за нивното лекување и грижа – активна комуникација – обезбедување на соработка со пазиентите
- Должности на фармацевтот:
 - секој пациент има право да учествува во дискусиите и одлуките за лекувањето
 - Активна комуникација со пациентите и јавноста - прилагодена кон нив.
 - Соработка со пациентите, со оние кои се грижат за пациентите, со другите здравствени работници - правилно водење и управување со грижата и терапијата на пациентот.

2. ВТОР ПРИНЦИП: ФАРМАЦЕВТОТ ГО ПОЧИТУВА САМООПРЕДЕЛУВАЊЕТО НА ПАЦИЕНТОТ, НЕГОВИТЕ ПРАВА, АВТОНОМНОСТА И СЛОБОДАТА НА ИЗБОР

- Должности на фармацевтот:
 - Објаснување/информација за различни опции и можности, ризици и придобивки, со објективни, независни и клинички евалуирани информации
 - право на пациентот да одбие професионална услуга.
 - информациите и податоците што се однесуваат на пациентите –професионална тајна,
 - Чување и обработка на личните податоци на пациентот согласно со соодветните законски прописи,
 - Согласност од пациентот, онаму каде е потребно, за услугите и лекувањето
 - Испитувања (истражувања) согласно барањата на регулаторните тела за вклучените личности во тие испитувања или податоците за нивното здравје, вклучувајќи и обезбедување на писмена согласност на сите учесници

3. ТРЕТ ПРИНЦИП: ЧЕСТ И ДОСТОИНСТВО НА ПРОФЕСИЈАТА

- Фармацевтот ја чува честа и достоинството на професијата и не се вклучува во било какви активности кои ќе ги нарушат истите
- Должности на фармацевтот:
 - Почитување на прифатените стандарди на однесување во и надвор од своето професионално работење.
 - Секое кршење на законите, директно или индиректно поврзано со професионалното работење на фармацевтот, може да смета за доведување на професијата на лош глас и може да се смета за непристојно однесување,
 - не смее да ја користи или да дозволи да се користи неговата квалификација односно лиценца или позиција како фармацевт спротивно на нивната намена,
 - Титулата Доктор на фармацевтски науки – забуна со лекар?.
 - Лична одговорност за професионалните одлуки - без оглед на советите или насоките што ги добива од надредените или од припадниците на другите професии.

4. ЧЕТВРТ ПРИНЦИП: КОНТИНУИРАН ПРОФЕСИОНАЛЕН РАЗВОЈ

- Фармацевтот држи одржува високо ниво на професионални знаења со цел да ги достигне високите стандарди на однесување во професијата
- Должности на фармацевтот:
 - Следење на промените во фармацевтската дејност - актуелни законски прописи за фармацевтската дејност и лековите
 - Јакнење и одржување на вештините и знаењата како здравствен работник.
 - Континуиран професионален развој – зголемување на знаења, вештини и лични квалитети во текот на својата професионална кариера.
 - Континуирана едукација - учење во текот на професионалното работење со цел одржување и унапредување на сопствениот професионалниот развој.
 - учество во вршењето на професионалниот надзор – со цел да ги утврди структурата, процесите или резултатите од работата на фармацевтите во здравствените установи преку мерење и определување на степенот на достигнување и реализација на договорените стандарди и цели.

4. ЧЕТВРТ ПРИНЦИП: КОНТИНУИРАН ПРОФЕСИОНАЛЕН РАЗВОЈ

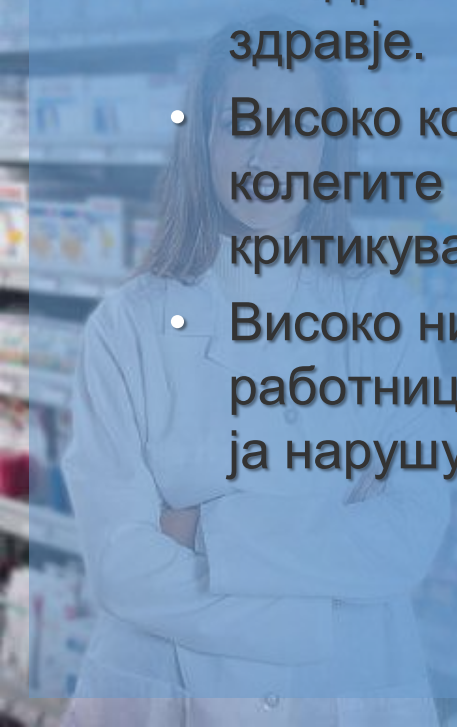
- Должности на фармацевтот:
 - Повисоки стручни и научни звања во областа на фармацијата и други дејности поврзани со неа
 - го идентификува, проценува и оценува начинот за одвивањето на сопствениот професионален развој и за тоа води документација.
 - доброволно членува во професионални организации доколку поинаку не е предвидено со закон.
 - За здравствените специјализации -ментор, коментор и едукатор,
 - Професионалните организации (национални и меѓународни) - предавач и обучувач,
 - Регулаторни тела (национални и меѓународни) - ревизор, предавач и обучувач и
 - Едукација (формална и/или неформална) - наставник, помошен наставен кадар, стручно лице од пракса, обучувач и сл.

5. ПЕТТИ ПРИНЦИП: СОРАБОТКА СО КОЛЕГИТЕ И ДРУГИТЕ ЗДРАВСТВЕНИ РАБОТНИЦИ

- Фармацевтот соработува со другите здравствени работници за постигнување на најдобар можен исход кај пациентот, ги почитува вештините, знаењата и способностите на другите даватели на здравствената заштита и се стреми да работи заедно со нив за постигнување на оптимални резултати на здравјето на пациентите и јавноста.
- Должности на фармацевтот:
 - Професионални, стручни и ефикасни односи со другите колеги од здравството, соработка за постигнување на позитивни исходи во лекувањето на пациентите и употребата на лековите.
 - Член на здравствениот тим со своите експертски знаења и вештини за лековите и лекувањето.

5. ПЕТТИ ПРИНЦИП: СОРАБОТКА СО КОЛЕГИТЕ И ДРУГИТЕ ЗДРАВСТВЕНИ РАБОТНИЦИ

- Должности на фармацевтот:
 - Ги почитува знаењата, вештините и одговорноста на колегите и другите здравствени работници, ги почитува институциите и другите видови на организации
 - Колегијални односи - професионално им помага на колегите или на другите здравствени работници во интерес на подобрувањето на здравствената состојба на пациентите, безбедноста и јавното здравје.
 - Високо колегијално и професионално ниво во односите со колегите - навредување, омаловажување, неоправдано критикување и слично се недостојни за фармацевтот.
 - Високо ниво на доверба помеѓу колегите, другите здравствени работници и пациентите и се воздржува од јавни коментари кои ја нарушуваат професионалната репутација.

6. ШЕСТИ ПРИНЦИП: ПРОФЕСИОНАЛНА НЕЗАВИСНОСТ

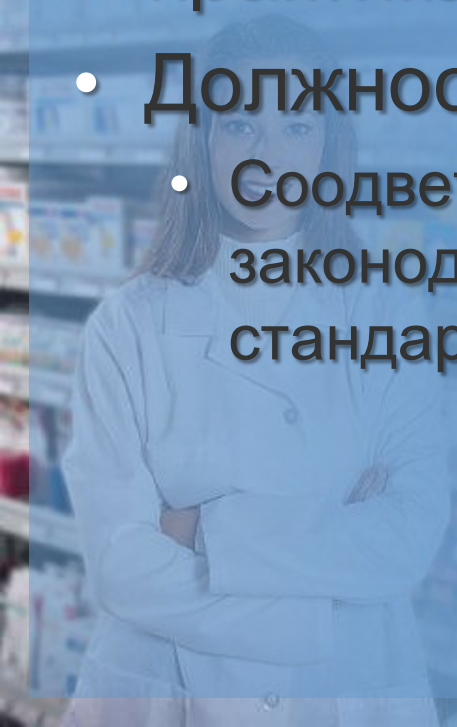
- Фармацевтот се воздржува од влегување или учество во било каква ситуација или договарање кој може негативно да се одрази врз неговата професионална независност или врз неговата професионалност или етика.
- Должности на фармацевтот:
 - Својата работа ја врши автономно и независно и ги решава ситуациите каде постои потенцијален конфликт на интерес.
 - Може да одбие вработување каде се негира или и нарушена на било каков начин професионалната автономија.
 - Одговорен е за сите одлуки и дејства во текот на своето професионално работење.
 - Комуникација со сите членови на работниот тим - сфера на одговорност и хиерархија
 - Професионален суд при конфликтни состојби - професионални и етички принципи како основа за донесувањето на ваквите одлуки.

7. СЕДМИ ПРИНЦИП: ОГЛАСУВАЊЕ

- Фармацевтот во однос на јавниот интерес, дава информации за услугите кои се достапни во здравствените установи кои се во согласност со Добрата Фармацевтска Практика, Законот за здравствената заштита и Законот за лековите и медицинските помагала, а не учествува, ниту ги поддржува реклами и кампањи кои не се во согласност со законите и кои може да доведат до заблуда на јавноста.
- Должности:
 - Фармацевтот не учествува во рекламирање на здравствената дејност, односно здравствени установи кое е залажувачко, недостојно или преку кое се вршат споредби со други здравствени дејности или установи.
 - Информациите кои се од јавен интерес и се вистинити, точни, релевантни и независни фармацевтот ги дава на начин така што не се добива комерцијален впечаток, ниту доведува до заблуда.

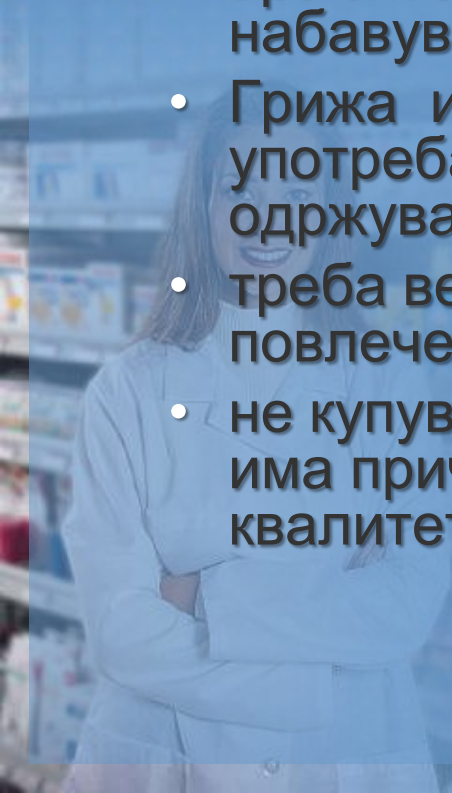
8. ОСМИ ПРИНЦИП: ПРОФЕСИОНАЛНИОТ ИЗГЛЕД НА ЗДРАВСТВЕНАТА УСТАНОВА КАДЕ РАБОТИ ФАРМАЦЕВТОТ

- Фармацевтите кои нудат услуги директно на јавноста тоа го прават на начин и во простории кои се во согласност со стандардите на добрата фармацевтска практика и актуелните законски прописи.
- Должност:
 - Соодветен простор - мора да одговара на актуелното законодавство и сите актуелни препораки и стандарди во здравствената дејност.

9. ДЕВЕТТИ ПРИНЦИП: ОДГОВОРНА ГРИЖА ЗА ЛЕКОВИТЕ И ДРУГИТЕ МЕДИЦИНСКИ ПРОИЗВОДИ

- Фармацевтот во текот на својата работа врши соодветна и одговорна грижа за лековите и другите медицински производи и нивната контрола
- Должности на фармацевтот:
 - Професионална одговорност да врши соодветна контрола врз сите медицински производи и други производи кои ги набавува или купува
 - Грижа и следење на одредбите за безбедноста и употребата на лековите и другите производи поврзани со одржувањето и промоцијата на здравјето.
 - треба веднаш да презема мерки во случај кога треба да се повлече лек од промет.
 - не купува, продава или снабдува било каков производ за кој има причина да се сомнева за неговата безбедност, квалитет или ефикасност.

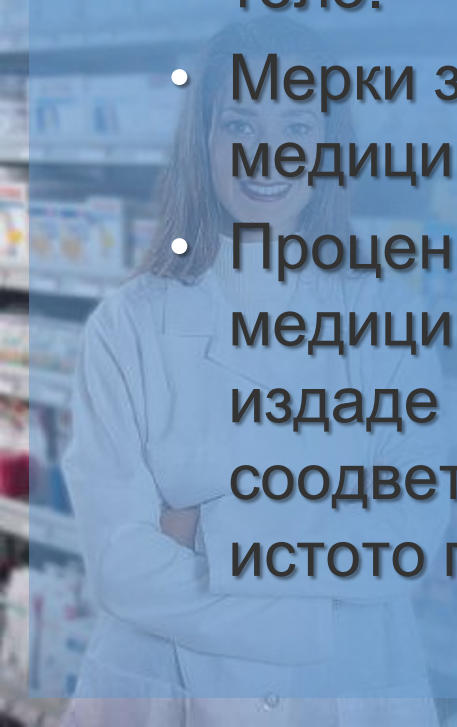
9. ДЕВЕТТИ ПРИНЦИП: ОДГОВОРНА ГРИЖА ЗА ЛЕКОВИТЕ И ДРУГИТЕ МЕДИЦИНСКИ ПРОИЗВОДИ

- **Должности:**

- сигурен е дека снабдувачот и изворот на секој лек се регистрирани според условите регулирани во Законот за лековите и медицинските помагала.
- не снабдува и не издава лекови и други медицински производи кои немаат одобрение за ставање во промет во Р. Македонија.
- Лажен (фалсификуван) лек е оној кој на смислен и намерен начин лажно се означува во однос на неговиот идентитет и/или потекло. Лажноста, односно фалсификувањето може да се однесува и на иноваторните и на генеричките производи, може да вклучи производи со исправни или со погрешни состојки, без активна супстанција, недоволно аактивни компоненти или фалсификувана амбалажа (СЗО)

9. ДЕВЕТТИ ПРИНЦИП: ОДГОВОРНА ГРИЖА ЗА ЛЕКОВИТЕ И ДРУГИТЕ МЕДИЦИНСКИ ПРОИЗВОДИ

- **Должности:**
 - Во случај на појава на лажен (фалсификуван) лек на пазарот, фармацевтот го трга пакувањето од промет, го става на страна од другите лекови и медицински производи и пријавува во соодветното регулаторно тело.
 - Мерки за рационална употреба на лековите и другите медицински производи.
 - Проценка на злоупотребата на лековите и другите медицински производи, го користи правото да не ги издаде истите и во тој случај го упатува пациентот до соодветен здравствен работник или институција и истото го документира.

Етички кодекс на фармацевтите во РМ – Фармацевтска комора на Македонија

- ❑ Санкциите за непочитување на одредбите од Кодексот, условите и постапката за нивно изредување се регулирани со Правилникот за утврдување на одговорност на фармацевтите и организација и постапување на Судот на честа на Комората.

ФАРМАЦЕВТ

ШТО СИТЕ МИСЛАТ
ДЕКА ПРАВАМ

ШТО МИСЛИ ОПШТЕСТВОТО
ДЕКА ПРАВАМ

ШТО МИСЛАТ МЕДИУМИТЕ
ДЕКА ПРАВАМ

ШТО МИСЛАТ ДОКТОРИТЕ
ДЕКА ПРАВАМ

ШТО МИСЛАМ ЈАС
ДЕКА ПРАВАМ

ШТО ВСУШНОСТ
ПРАВАМ

ФАРМАЦЕВТСКА ЕТИКА

БЛАГОДАРАМ ЗА ВНИМАНИЕТО!!!!

